

نهضت آزادی ایران

۴

■ مجتبی سلطانی
■ موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی
۱۳۹۸

این کتاب از تاسیس حزب و حواشی آن آغاز کرده و ضمن بررسی فراز و فرود این تشکل در طول نهضت امام خمینی (ره)، به مقطع حساس دولت موقت و پس از آن، به صورت ویژه پرداخته است. مواضع عملکرد چهره‌هایی همچون عباس امیرانتظام، علی محمد ایزدی، رضا صدر، احمد مدنی، رحمت‌الله مقدم مراغه‌ای، حسن نزیه و... را ترسیم کرده و تطور مواضع نهضت آزادی در ادوار مختلف را کاویده است.

حزب دموکرات کردستان ایران

۵

■ محمود نادری
■ موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی
۱۳۹۸

حزب دموکرات کردستان ایران که بخش مهمی از حوادث دردناک تاریخ سیاسی ایران را رقم زده است، با دو تهاجم نظامی و اشغال خاک ایران پیوند خورده است: تجاوز اتحاد جماهیر شوروی و اشغال ایران بعد از شهریور ۱۳۲۰ و تجاوز وحشیانه رژیم بعثی عراق در سال ۱۳۵۹. در این پژوهش، زمینه‌های اجتماعی و سیاسی پیدایش حزب با تکیه بر اسنادی که نخستین بار مورد استفاده قرار گرفته، بررسی شده است.

تمامیت ارضی ایران

۶

■ محمدعلی بهمنی
■ قاجار
■ موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی
۱۳۹۸

این کتاب سومین جلد از مجموعه تمامیت ارضی ایران در دوران پهلوی است و مکمل دو جلد قبلی، برای فهمی جامع و فراگیر از تحولات مرزی ایران در عصر پهلوی است. در این کتاب تلاش شده با باری اسناد و منابع دست اول، سیر جدایی بحرین از ایران ترسیم شود. کتاب از ۹ فصل تشکیل شده است. فصل اول نگاهی گذرا به تاریخ بحرین است و فصل دوم به مبانی حقوقی حاکمیت ایران بر بحرین اختصاص دارد.

تشکیلاتی، کمیته اجتماعی-فرهنگی و کمیته روان‌شناسی تشکیل شد. برای این تحقیق بیش از دوازده هزار فیش تخصصی تهیه شد و بالغ بر ۱۲۰۰ عنوان کتاب و ۴ هزار برگ سند مورد مطالعه قرار گرفت و چهار پژوهش مستقل میدانی با استفاده از تکنیک پرسش‌نامه و مصاحبه نیز انجام گرفت.

علاوه بر حجم گسترده‌ای از اسناد و مدارک منتشره مختلف در داخل و خارج بسیاری از اسناد و اطلاعاتی که تاکنون انتشار عمومی نیافته‌اند، در این پژوهش برای اولین بار منتشر شدند و این اسناد معتبر و دست اول، مکمل سایر منابع و استنادات معتبر موجود، موجب غنای این پژوهش شده‌اند. کتاب از بیست و هشت گفتار تشکیل شده است که هر گفتار آن مشتمل بر چند فصل است. ذیل هر فصل نیز عناوینی جزئی تری قرار گرفته تا جنبه‌های مختلف یک موضوع به دقیق‌ترین شکل ممکن بررسی شود.

جلد اول کتاب مشتمل بر ۶ گفتار است که عبارت است از: «مروری بر گذشته‌ها و زمینه‌ها، وقایع تاسیس، گسترش تشکیلاتی، مبارزه نوین مسلحانه، سازمان مجاهدین خلق ایران (۱۳۴۴-۵۴)، روند تجدیدحیات سازمان، نشیب و فراز سازمان جدید و تحکیم استالینسیسم. در پایان جلد اول ضمیمه شامل چند بازجویی و چندنامه از سران و بنیان‌گذاران سازمان آمده است.

جلد دوم سال‌های ۱۳۵۴ الی ۱۳۶۴ را شامل می‌شود که مرکزیت مارکسیسم؛ در چنبره بحران، وقایع پس از تغییر ایدئولوژی، تکرار تصفیه‌ها و بحران‌ها، بازتاب تغییر ایدئولوژی در زندان، نفی مشی مسلحانه، تکوین و سازمان‌دهی جدید، نفوذ و خیانت و نیز تحولات سازمان در طول انقلاب اسلامی اعم از ایجاد درگیری، زمینه‌سازی حرکت‌های مسلحانه و ترورهای کور یا هدفمند، آماج ضربات و عملیات مهندسی، فرجام خط ترور، آغاز خط خروج و تشکیل شورای مقاومت را تشریح می‌کند. در این جلد حساس‌ترین مقطع در تاریخ سازمان طرح و بررسی شده است.

جلد سوم نیز مقطع سال‌های ۱۳۶۴ الی ۱۳۸۴ و دربردارنده مسائل سازمان در خارج از کشور و همچنین استقرار در عراق و همکاری با رژیم صدام در دوره جنگ تحمیلی و نهایتاً موقعیت کنونی این سازمان پس از سقوط رژیم بعث در عراق، بیان ترور، استحاله ایدئولوژیک، فرقه، ترور، تصفیه، ارتش آزادی‌بخش، دیپلماسی سازمان‌منفع‌فعال، گفت‌وگو و دروغ و خشونت، فرقه نوین و سرنوشت مشترک صدام را شامل می‌شود.

در این کتاب مجموعه کاملی از اعلامیه‌ها و نشریات منتشره سازمان در داخل و خارج کشور و نیز انتشارات سایر گروه‌ها و احزاب مورد بررسی قرار گرفته و مشتمل بر گفت‌وگوهای اختصاصی با گروهی از اعضای سابق سازمان و صاحب‌نظران تاریخ سیاسی چند دهه اخیر ایران است. تهیه‌کنندگان متن کتاب به اسناد و مدارکی دسترسی داشته‌اند که کمتر محقق دیگری به همه این اسناد و در یک جا امکان دسترسی دارد. کتاب در استفاده مناسب از اسناد و عکس‌های تاریخی به خوبی عمل کرده است و از این‌رو نه با حجم بیش از حدی از اسناد و نه با کمبود ارجاع به اسناد مواجه است. کتاب حاوی موارد متعددی از زندگی‌نامه‌ها و سرگذشت‌های مختصر افرادی است که عضو این تشکیلات بودند. این امر خود یکی از نکات مثبت و موارد قوت کتاب است. در پایان هر جلد فهرست دقیقی از اعلام کتاب تهیه شده که قطعاً کار را برای پژوهش‌گران حوزه تاریخ معاصر آسان‌تر کرده است. ناشر همچنین با هدف استفاده بیشتر همگان از عملکرد این گروه موارد مهم و اساسی این سه جلد را در قالب یک جلد مجزا منتشر کرده است.

دیدگاه سوم هم ضمن اقتباس بخش‌هایی از واقعیات موجود در دو تحلیل مذکور و تفکیک بین صداقت و انگیزه‌های متعالی شخصی بنیان‌گذاران، با فقدان توان و صلاحیت ایدئولوژیک آنان در پی‌ریزی یک سازمان توحیدی، بر این تحلیل استوار است که زمینه‌ها و ضعف‌های موجود ناشی از خودکفایی کاذب ایدئولوژیک، بستر اصلی رشد انحراف و ارتداد و نفاق را فراهم ساخت و سرنوشت سازمان در دست گروهی قرار گرفت که در تباین و تضاد با شخصیت و آرمان‌های بنیان‌گذاران و شماری از کادرهای اولیه بودند، اما نمی‌توان و نباید وضعیت کنونی سازمان را کاملاً منفک از واقعیات تاریخ تاسیس و چگونگی شکل‌گیری آن ارزیابی کرد.

یکی از موارد مهم این کتاب، این است که بسیاری از اسناد و تصاویری که در این کتاب درج شده است، برای نخستین بار از میان ده‌ها هزار صفحه سند و پرونده خارج و منتشر شده است. در ابتدای این تحقیق بسط‌ها و شرایط فرهنگی سیاسی تاریخ معاصر که زمینه شکل‌گیری گروه‌های سیاسی با مشی مسلحانه در اواسط دهه ۴۰ را موجب شد، به‌عنوان مقدمه‌ای بر بحث چگونگی تاسیس «سازمان مجاهدین خلق» مرور شده است. بررسی هویت سیاسی، خاستگاه فکری و اجتماعی و ترکیب بنیان‌گذاران اولیه سازمان، سرآغاز تاریخچه سازمان است که ضمن آن در مورد یکی از بنیان‌گذاران که در ساخت تشکیلاتی و ایدئولوژیک سازمان به هنگام تاسیس، نقش موثری داشته است، اطلاعات و نکات قابل توجه و بعضاً ناگفته‌ای ارائه می‌شود.

چگونگی انتخاب مشی مسلحانه و نحوه تدوین ایدئولوژی و منابع آن و بررسی اجمالی و گذرای متون ایدئولوژیک سازمان از پرسش‌هایی است که تصویر تاسیس سازمان را تکمیل خواهد کرد. وضعیت درون تشکیلاتی و نحوه سازمان‌دهی اعضا و ارتباطات و تعامل‌های ایدئولوژیک و مناسبات سیاسی و سازمانی با دیگر گروه‌ها و نیروهای فعال مخالف رژیم شاه و تأثیر آن در کیفیت، نضج و رشد سازمان در سال‌های اولیه تاسیس، پاسخ بخش دیگری از سوالات موجود در مورد وضعیت سازمان در مقطع قبل از کشف موجودیت سازمان را دربر خواهد داشت. عوامل و نحوه ضربه امنیتی ساواک و دستگیری‌های گسترده اعضای سازمان در سال ۱۳۵۰ و آثار آن بر موجودیت سازمان و تغییرات درون تشکیلاتی و رابطه تشکیلات داخل زندان با بیرون و رویدادهای منجر به اعلام تغییر ایدئولوژی سازمان در سال ۱۳۵۴ به روشن ساختن ابهامات و زوایای ناگفته یاری خواهد رساند. مباحث و پرسش‌های موجود در زمینه وضعیت سازمان و کادرهای اصلی آن پس از تغییر ایدئولوژی تا پیروزی انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ تغییرات در سازمان‌دهی و مشی سازمان طی دو سال پس از انقلاب و رویدادهای منجر به آغاز درگیری مسلحانه علنی و گسترده علیه جمهوری اسلامی ایران در خرداد ۱۳۶۰ و ابعاد و ویژگی‌های اقدامات مسلحانه سازمان در داخل ایران در کتاب تبیین شده است. آنچه در بیش از دو دهه خروج تشکیلات اصلی سازمان از ایران و سکونت در کشورهای غربی و عراق تاکنون بر سازمان رفته است و رویدادها و مقاطعی که سرنوشت و فرجام سیاسی و ایدئولوژیک پر حادثه و شگفت‌انگیزی برای آن رقم زده‌اند و ارائه انبوهی از اطلاعات و آمار و اسناد و شواهد گفته و ناگفته در این موارد، بخش عمده‌ای از کتاب را به خود اختصاص داده‌اند.

این کتاب حاصل کار گروهی جمعی از محققان و پژوهش‌گران تاریخ معاصر است. برای سازمان‌دهی این تحقیق کمیته‌های مختلف مانند کمیته مطالعات پایه‌ای و زمینه‌ای، کمیته ایدئولوژی، کمیته خطی-